

De trefkans tijdens intensieve jacht op kustvogels in Denemarken

Hans Meltofte

Inleiding

In Denemarken bestaat al vele jaren een uitgebreide en betrouwbare jachtstatistiek waardoor vrij goed bekend is hoeveel er jaarlijks per soort wordt geschoten. Onze kennis omtrent de neveneffecten van de jacht is echter nog vrij beperkt. Gelukkig is kort geleden begonnen met een degelijk onderzoek naar de aanwezigheid van hagelkorrels in en op de bodem. Gegevens hierover zijn belangrijk omdat watervogels en hoenderachtigen de gewoonte hebben steentjes op te pikken die de vertering van voedsel in de maag bevorderen. Omdat hagelkorrels soms voor steentjes worden aangezien kunnen vogels zo het slachtoffer worden van loodvergiftiging (zie Thomas 1976). Gegevens omtrent andere wildbiologische problemen zoals trefkans, verschillen in intensiteit van de jacht tussen diverse gebieden en verschillen in vlucht afstand tussen bejaagde en niet bejaagde soorten ontbreken momenteel nog vrijwel geheel. Het hier beschreven onderzoek, dat werd uitgevoerd in een aantal gebieden waarvan bekend is dat er intensief op watervogels wordt gejaagd, kan worden beschouwd als een eerste aanzet om op enkele van deze problemen een antwoord te krijgen.

De waarnemingen werden verricht tijdens dagen waarop naar verwachting intensief zou worden gejaagd, namelijk op die dagen waarop de jacht op bepaalde vogelsoorten juist geopend werd of, wanneer deze dag bijvoorbeeld midden in de week viel, in het hieropvolgende weekend. De meeste gegevens werden in de morgenuren verzameld door waarnemers die, voorzien van een kijker, van korte afstand een klein groepje jagers goed konden observeren. De waarnemers registreerden:

1. het aantal schoten dat werd afgevuurd
2. het aantal keren dat een vogel werd aangeschoten
3. het aantal keren dat een vogel dodelijk werd getroffen.

Onder 'aangeschoten' (punt 2) werden alle gevallen gerekend waarbij een vogel werd getroffen zonder dat de jager het dier te pakken kreeg. Hiertoe horen dus ook alle vogels die wel op de grond vielen maar niet konden worden teruggevonden. Het 'aanschietsen' van een vogel bleek een vrij moeilijk te omschrijven begrip te zijn. In de instructies voor de waarnemers kwam de volgende passage voor: 'Let op: wanneer een vogel is aangeschoten komt het vaak voor dat hij een salto in de lucht maakt. Dit is echter nog geen bewijs dat de vogel verwondingen heeft opgelopen. Aanwijzingen daarvoor zijn het verliezen van hoogte, het in snelheid achterblijven bij soortgenoten, het verliezen van veren, het op gebrekkige wijze of met afhangende poten verder vliegen e.d.' De vogels die tot categorie 2 zijn gerekend moesten aan één van deze criteria voldoen. Ze zullen in vele gevallen vrij

zwaar gewond zijn geraakt.

Het aantal vogels dat in werkelijkheid door hagelkorrels is getroffen zal vermoedelijk groter zijn dan tijdens dit onderzoek kon worden vastgesteld. Zo zullen er vogels zijn geraakt op plaatsen waar hagelkorrels niet meteen dodelijk zijn of ernstige verwondingen veroorzaken. Verschillende malen hoorden de onderzoekers bijvoorbeeld hagelkorrels keten tegen de slagpennen zonder dat verwondingen konden worden vastgesteld. De categorieën 2 en 3 zullen daarom naar alle waarschijnlijkheid beide zijn onderschat.

De trefkans

De waarnemingen werden verricht in 3 gebieden, namelijk vaernengene in de Ringkøbing-fjord (aan de westkant van Jutland), Olsesmagle Revle (bij Koge aan de kust van Sjaelland) en Jedsted Enge (bij Ribe aan de Deense Waddenzee-kust). Het resultaat van 1006 schoten afgevuurd tijdens 10 waarnemingsdagen, is weergegeven in tabel 1.

Uit de tabel kan worden afgelezen dat door de jagers gemiddeld 16,7 schoten moesten worden afgevuurd om één vogel dodelijk te treffen. Het verwondingspercentage bedroeg 88,9, dat wil zeggen dat op elke 100 vogels die dodelijk werden getroffen er bovendien nog eens bijna 90 werden verwond. De tabel suggereert dat er duidelijke verschillen bestaan in jacht'succes' tussen de gebieden. Deze verschillen berusten waarschijnlijk op toeval en moeten worden toegeschreven aan het feit dat het resultaat van de jacht van dag tot dag

Plaats	Datum	Tijd	Aantal jagers	Aantal schoten	Aangeschoten	Gedood	Mate van nauwkeurigheid	Verwondingspercentage
Vaernengene	1.8	04.34-07.12	8	14	1	0	-	
Vaernengene	16.8	03.55-06.30	25	347	18	20	17,4	
Vaernengene	26.8	05.25-06.40	10	76	3	7	10,9	
Vaernengene	27.8	05.50-07.20	10	104	4	4	26,0	
Vaernengene	11.9	19.15-20.15	4	28	5	2	14,0	
Vaernengene	12.9	19.10-20.10	4	67	4	6	11,2	
Ølsemagle Revle	16.8	18.45-21.00	6	17	1	2	8,5	
Jedsted Enge	16.8	05.00-06.30	4	55	4	2	27,5	
Jedsted Enge	19.8	04.30-06.00	3	44	0	2	22,0	
Totaal				752	40	45	16,7	88,9
Vaernengene	23.9	06.00-07.30	22	254	0	4	63,5	

Tabel 1: De trefkans in 3 Deense kustgebieden in augustus en september 1978. Met 'trefkans' wordt bedoeld het aantal schoten dat moest worden afgevuurd om een vogel dodelijk te treffen, met 'verwondingspercentage' het aantal dat werd verwond per 100 gedode vogels.

	Aantal schoten per aangeschoten vogel	Aantal schoten	Aantal schoten per gedode vogel	Aantal schoten	Verwondingspercentage	Aantal vogels
Eenden, Anas spp	3,1	22	2,7	49	60,00	32
Steltlopers, Charadriidae	2,3	25	1,8	32	90,1	42
Meeuwen etc. Larus spp etc.	1,8	7	1,7	5	266,7	11
Totaal	2,5	54	2,2	86	88,9	85

Tabel 2: Het gemiddeld aantal schoten dat werd afgevuurd per aangeschoten of gedode vogel en het verwondingspercentage in 3 soortgroepen. In de berekening zijn schoten afgevuurd op troepen vogels niet meegeteld.

Plaats	Tijd	Datum	Aantal schoten	Schoten/uur
Tipperne	14.8.1928	18.30-21.45	950	292,3
Tipperne	15.8.1928	03.30-06.00	330	132,0
Tipperne	14.8.1929	18.30-21.20	390	137,6
Tipperne	15.8.1929	05.00-06.30	70	46,7
Tipperne	14.8.1930	18.15-21.20	1490	483,2
Tipperne	15.8.1930	03.30-06.00	300	120,0
Tipperne	14.8.1931	18.10-21.30	600	180,0
Tipperne	15.8.1931	morgen	50	
Tipperne	16.8.1973	03.00-06.00	1224	408,0
Tipperne	16.8.1974	03.45-06.35	1361	408,4
Tipperne	16.8.1975	03.30-06.30	1438	479,3
Tipperne	16.8.1976	03.30-06.30	671	223,7
Tipperne	16.8.1977	03.10-06.10	5577	1859,0
Tipperne	16.8.1978	03.30-07.10	2182	593,3
Ølsemagle Revle	16.8.1978	18.45-20.30	31	17,7
Jedsted Enge*)	16.8.1978	05.00-06.30	227	151,3
Jedsted Enge*)	19.8.1978	04.00-06.00	91	45,5
Frederikskogene	16.8.1978	03.41-06.16	838	324,4

*) alleen schoten afgevuurd op de kwelder (Waddenzee) geteld

Tabel 3: Tellingen van het aantal schoten in 4 gebieden in Denemarken. Alle schoten die vanaf één punt konden worden gehoord werden geteld.

nogal kan wisselen.

Hoewel er nog te weinig gegevens zijn verzameld om goed gefundeerde uitspraken te doen lijkt het er op dat het jacht'succes' bij verschillende vogelsoorten sterk uiteen kan lopen. In tabel 2 zijn de waarnemingen samengevat van alle gevallen waarbij op alleen-vliegende vogels werd geschoten en die daarbij werden aangeschoten of gedood. Schoten afgevuurd op groepen vogels zijn niet in de berekeningen betrokken. De waarnemers hadden hierdoor dus de mogelijkheid nauwkeurig na te gaan hoe vaak een bepaalde vogel per treffer werd beschoten en om welke vogelsoorten het ging. Geconstateerd werd dat per aangeschoten of gedode vogel gemiddeld respectievelijk 2,5 en 2,2 schoten werden afgevuurd. Verschillende keren werd vastgesteld dat er door meer dan één jager op een bepaalde vogel werd geschoten. Het kwam dan ook regelmatig voor dat een vogel werd aangeschoten om vervolgens door een tweede jager dodelijk te worden geraakt. Om een eind te treffen moesten (blijkens tabel 2) gemiddeld meer schoten worden afgevuurd dan nodig waren voor een steltloper of meeuw. De tot dusver verzamelde gegevens lijken er op te wijzen dat ganzen nog vaker 'moeten' worden beschoten. Uit waarnemingen (weergegeven onderaan tabel 1) in Vaernengene, kort nadat de Kleine Rietganzen waren aangekomen, blijkt dat maar liefst 63,5 maal moest worden geschoten om één exemplaar neer te halen. Elders werd gezien dat een Grauwe Gans 43 maal beschoten werd, echter zonder resultaat. De enige vergelijkbare gegevens over de trefkans bij het schieten zijn verzameld in Skåne, Zuid-Zweden. Tijdens een ganzenjacht werden 105 schoten afgevuurd en 3 ganzen buitgemaakt, dat wil zeggen 3 schoten per gans (Karlsson 1976).

Het schieten op beschermde vogels

Geconstateerd werd dat in totaal 51 schoten werden afgevuurd op beschermde soorten. Dit betekent 7,9% van alle schoten waarbij waarnemers ook met zekerheid konden vaststellen welke soorten als doelwit werden gekozen, de ganzenjacht in Vaernengene buiten beschouwing gelaten. Geschoten werd op de volgende soorten: Bergeend, 8 maal, Bontbekplevier (5), Bosruiter (2), Bonte Strandloper (16), Kemphaan (8), Kleine Jager (4), Gierzwaluw (4), Boerenzwaluw (3) en Spreeuw (1).

De intensiteit waarmee geschoten wordt

In tabel 3 zijn de dagtotalen weergegeven van de schoten die werden gehoord in het reservaat Tipperne, gelegen vlak bij het al eerder

genoemde Vaernengene aan de Ringkøbing fjord. In het reservaat zelf wordt niet gejaagd, in de omliggende gebieden echter intensief. In de tabel worden de resultaten van tellingen uit de periodes 1928-1931 en 1973-1978 vergeleken. Onderaan zijn enkele tellingen weergegeven die werden gehouden in 4 andere kustgebieden. In alle gevallen vond het onderzoek plaats aan het begin van het jachtseizoen. We kunnen beschikken over gegevens uit de periode 1928-1931 omdat meteen al bij de stichting van het reservaat Tipperne dagelijks werd bijgehouden hoe vaak er in de omgeving werd geschoten. Dit was mogelijk omdat de opzichter toen, net als de vogelwachters tegenwoordig, in het reservaat woonde. De getallen geven daarom een betrouwbaar beeld van de intensiteit van het schieten. In de periode augustus-november werden in 1928 4259 schoten gehoord, in 1929: 5650, in 1930: 6950, in 1931: 4850 en in 1932: 3950. Vergeleken met deze jaren blijkt het aantal schoten dat tegenwoordig bij het begin van het jachtseizoen per dag kan worden genoteerd 2 tot 3 maal zo hoog te zijn. Het totale aantal schoten dat op 16-8-1978 gedurende 3 uren werd gehoord blijkt zelfs hoger te zijn dan het totaal aantal schoten dat vroeger gedurende een geheel jachtseizoen kon worden gehoord. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat door de weersomstandigheden op deze dag schoten konden worden waargenomen uit een veel groter gebied dan normaal. De waarnemingen van 16-8-1978 buiten beschouwing gelaten, werden gemiddeld over 61 uren 91,5 schoten genoteerd.

Discussie

De jacht op watervogels langs de kust kan als een intensieve vorm van jacht worden beschouwd. De trefkans zal waarschijnlijk minder groot zijn dan bij minder intensief bedreven vormen van jacht. Het percentage vogels dat wordt aangeschoten is waarschijnlijk hoger, tijdens dit onderzoek konden worden geconstateerd dat met name een hoog percentage steltlopers en meeuwen werd verwond. Ook bij andere vormen van jacht echter worden regelmatig vogels aangeschoten. Dit blijkt ook duidelijk uit röntgenonderzoek dat is uitgevoerd in Engeland, Nederland, Frankrijk en de VS (zie onder andere Burgers et al., 1976). Bij vogels ouder dan één jaar, die derhalve één of meer jachtseizoenen hadden overleefd, werden vaak hagelkorrels in de borstspieren gevonden. Bij de Kleine Rietgans was dit het geval bij 41%, bij 'grauwe ganzen' 37%, Wilde eenden 20-28% en Wintertalingen 6%. Bij een in Noord-Amerika voorkomende zwanensoort, *Cygnus columbianus* die in het gehele verspreidingsgebied beschermd is,

werd bij niet minder dan 63% van de vogels ouder dan 5 jaar hagel aangetroffen (ref. Karlsson 1976).

Op de mogelijkheid dat een vogel loodvergiftiging kan oplopen na opname van hagelkorrels van de bodem zal hier niet nader worden ingegaan. Wel moet even genoemd worden dat in fjorden aan de westkust van Jutland, waar intensief op watervogels wordt gejaagd,

● Hans Meltofte, Møllegade 23 III, 2200 København N, Denemarken.

LITTERATUUR

Burgers, J., P. Fuchs & C. C. v. d. Watering (1976): Het schieten op roofvogels en uilen. De Nederlandse Jager 81: 716-717.

Karlsson, J. (1976): Spridning av blyhagel i samband med jakt - omfattning och biologiska effekter. Anser 15: 39-50.

Thomas, G. (1976): Nadat de jager vertrokken is. Het Vogeljaar 24: 27-30.

Dit artikel verscheen eerder in een wat gewijzigde vorm in 'Dansk Ornithologisch Forenings Tidsskrift' 72 (1978): 217-221. Vertaling en bewerking: Cor Smit.

Kapwerkzaamheden in broedtijd

De afd. Heerlen van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie heeft begin mei de gemeente Heerlen gevraagd directe stopzetting te verzoeken aan het Samenwerkingsorgaan Sanering Mijnterreinen (SSO) van het kappen van bomen midden in de vogelbroedtijd op de steenberg nabij Rennemig. Er broeden in de paar duizend bomen vele vogelsoorten en bovendien worden de vogels in de omgeving verstoord door de elektrische boomzagen. Na druk telefonisch overleg liet wethouder Roosenboom weten dat tot na de broedtijd het kappen zou worden stilgelegd.

Ook de Vogelwerkgroep 'Het Gooi en Omstreken' heeft zich zorgen gemaakt over het kappen van bosschages op de oude schietbanen op de Bussummerheide in de maand mei. Men toonde zich zeer verontwaardigd vanwege het feit dat vele vogels in deze periode (mei) daar broeden en dat het tevens educatief gezien moeilijk aan het publiek te verkopen zou zijn. De Stichting Gooisch Natuurreservaat heeft hierop geantwoord dat in verband met het organisatieschema en het inzaaien of planten van heide op de kale, zandige stukken hiermee verband hielden. Zou het niet mogelijk zijn eind oktober tot medio november heide in te zaaien of te planten dan zou er een jaar verloren gaan, dat gezien de recreatieve druk niet aan te bevelen zou zijn. De rentmeester van de stichting achtte het inderdaad niet onmogelijk dat enkele nesten verstoord zouden zijn . . .

Eind juni werden door de vogelwerkgroep ook snoei- en hakbezigheden vastgesteld in het Bos van Austenhove nabij de Lage Vuursche, ten zuiden van Hilversum. Opslag werd tot in juli in grote hoeveelheden verwijderd en bomen werden omgezaagd. Ook naar aanleiding van deze werkzaamheden heeft de vogelwerkgroep zich bij de eigenaar, de Stichting Het Utrechts Landschap, beklagd. Dit gebied staat bekend als broedgebied van diverse soorten stootvogels en uilen en er behoeft maar weinig te gebeuren of deze broedsels

10,1 tot 183,7 hagelkorrels per m² konden worden geteld (Fredningsstyrelsen, ongepubl.).

Het hier beschreven onderzoekje is min of meer bedoeld als aanmoediging voor een meer gedetailleerd onderzoek naar wildbiologische problemen als jachtintensiteit, trefkans en dergelijke. Zo'n onderzoek is mijns inziens dringend noodzakelijk.

zullen worden verstoord.

Staatsbosbeheer en Nederlandse Heidemaatschappij zullen voortaan bij kapwerkzaamheden overleg gaan voeren met leden van de Vogelwerkgroep 'Oost-Achterhoek'. Er zal worden geprobeerd het kappen in de bossen zodanig te doen geschieden dat de vogels (en dan met name de stootvogels) daar zo weinig mogelijk hinder van ondervinden. Directe aanleiding tot overleg met vertegenwoordigers van de Heidemaatschappij, Staatsbosbeheer en de gemeente Winterwijk was een voorval in het buurtschap Woold waar rond Pinksteren een particulier bos, waarvan een deel gekapt werd in het kader van onderhoudswerkzaamheden, een naar beneden gehaald nest van een Buizerd werd ontdekt. Het broedsel werd verstoord.

Het kappen en het grootscheeps snoeien van bomen in de broedtijd (15 maart - 1 augustus) is op vele plaatsen in ons land een probleem geworden. In dit verband willen wij nog eens wijzen op de adviezen welke gegeven worden in 'Bosbouwvoorlichting' nr 1, januari/februari 1979, pagina 13. Een wettelijke regeling zou hier zeker op de plaats zijn nu het een veelvuldig probleem wordt.

Een wettelijke regeling, waarbij de in de broedtijd niet gekapt mag worden in de bossen, zou de meest ideale oplossing zijn. De door de wachttijd veroorzaakte schade zou via een rijkssubsidie vergoed moeten kunnen worden.

J.T.

Ski-was dood Winterkoninkjes

In de winter 1978/79 werden bij een huis te Cinuos-chel (Engadin), Zwitserland op een platte rotssteen steeds op de zelfde plek de skies met was ingesmeerd. Blijkbaar zijn de daar achtergebleven was door de zonnestralen tot een kleverige substantie vervormd. Dit betekende voor twee Winterkoninkjes de dood. De beide kleine vogeltjes kleefden daaraan vast en stierven de hongerdood. Vandaar dat nu aan skiërs wordt gevraagd wasresten niet achter te laten en bij het aantreffen van dergelijke plaatsen deze schoon te maken!